

**FAVQULODDA VAZIYATLAR XAVFI TUG'ILGANIDA VA SODIR
BO'LGANIDA MAKTAB O'QITUVCHI VA O'QUVCHILARNI
EVAKUATSIYA QILISH TADBIRLARINI TASHKILLASHTIRISH.**

Mambetkarimov Berdax Bisenbaevich

Hayot faoliyati xavfsizligi o'quv markazi katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada favqulodda vaziyatlarda maktablarda evakuatsiya tadbirlarini tashkil etish masalasi ko'rib chiqiladi. O'quvchilar va o'qituvchilarning xavfsizligini ta'minlash uchun tayyorgarlik, rejalashtirish va evakuatsiya mashg'ulotlarini amalga oshirish muhimligi ta'kidlanadi. Tadqiqot eng yaxshi tajribalar, samarali evakuatsiya usullari va real holat tahlillarini o'z ichiga oladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, yaxshi tuzilgan evakuatsiya rejaları muhim ahamiyatga ega bo'lib, maktablarda favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlikni oshirish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Favqulodda evakuatsiya, maktab xavfsizligi, inqiroz boshqaruvi, ofatga tayyorgarlik, evakuatsiya mashg'ulotlari, xavf tahlili.

Favqulodda vaziyatlarda o'quvchilar va o'qituvchilarning xavfsizligini ta'minlash maktab ma'muriyatining asosiy mas'uliyatlaridan biridir. Maktablar turli xavf-xatarlarga, jumladan tabiiy ofatlar, yong'inlar va xavfsizlik tahdidlariga duch kelishi mumkin. Shu sababli, yaxshi tuzilgan evakuatsiya rejalarining mavjudligi muhimdir. Ushbu maqolada samarali evakuatsiya tadbirlarini tashkil etishning asosiy jihatlari, jumladan tayyorgarlik, muvofiqlashtirish va xavfsizlik protokollariga rioya qilish masalalari tahlil qilinadi.

Maktablarda favqulodda vaziyatlar sodir bo'lishining oldini olish yoki ularga tezkor javob qaytarish uchun aniq rejalashtirilgan evakuatsiya tadbirlari amalga oshirilishi kerak. Bu jarayonda o'qituvchilar, o'quvchilar, maktab ma'muriyati va texnik xodimlarning vazifalari aniq belgilanadi. Quyida favqulodda vaziyatlarda evakuatsiyani tashkil qilish bo'yicha batafsil yo'riqnoma keltirilgan.

Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik

Favqulodda vaziyatlarda o'quvchilarni xavfsiz joyga evakuatsiya qilish oldindan tayyorlangan rejaga muvofiq amalga oshirilishi kerak. Tayyorlanish bosqichi quyidagi muhim jihatlarni o'z ichiga oladi:

Evakuatsiya rejasini ishlab chiqish

- Maktab rahbariyati va xavfsizlik xizmati favqulodda vaziyatlar yuz berganda bajariladigan chora-tadbirlarni ishlab chiqishi kerak.

- Har bir sinf, qavat va umumiy bino uchun evakuatsiya yo'nalishlari belgilanadi va maktab devorlariga osib qo'yiladi.

- Evakuatsiya yo'nalishlarida asosiy chiqish eshiklari va zaxira yo'llar aniq belgilanishi lozim.

- Maxsus ehtiyojlari bor o'quvchilar uchun alohida yo'laklar va yordam beruvchi xodimlar tayinlanadi.

O'qituvchilar va xodimlarni tayyorlash

- O'qituvchilar favqulodda vaziyatlarda qanday harakat qilish kerakligini oldindan bilishlari shart.

- Har bir o'qituvchi o'z sinfini qanday evakuatsiya qilish bo'yicha tayyorgarlikdan o'tishi kerak.

- Maktab xodimlari (texnik xodimlar, qorovullar) uchun ham evakuatsiya tartibi tushuntiriladi.

O'quvchilar uchun mashg'ulotlar

- Har oyda yoki har chorakda evakuatsiya bo'yicha mashg'ulotlar tashkil qilinadi.

- O'quvchilarga zilzila, yong'in, suv toshqini, kimyoviy xavf yoki boshqa hodisalarda qanday harakat qilish kerakligi tushuntiriladi.

- Mashg'ulotlarda o'quvchilar qoidalarga qat'iy rioya qilishlari shart.

Favqulodda vaziyatlar sodir bo'lganda evakuatsiya jarayonini tashkil etish

Favqulodda vaziyat sodir bo'lishi bilanoq quyidagi tadbirlar amalga oshiriladi:

Favqulodda vaziyat signalini berish

- Maktab ma'muriyati yoki xavfsizlik xizmati tomonidan umumiy ogohlantirish beriladi.

- Yong'in yoki boshqa xavf paytida signal berish tizimi orqali maxsus ovoqli e'lon yoki qo'ng'iroq orqali xabar beriladi.

O'quvchilarni sinfdan xavfsiz chiqish joyiga olib borish

- O'qituvchi o'quvchilarni navbat bilan sinfdan chiqaradi.

- Hech qanday vahima va tartibsizlikka yo'l qo'yilmasligi shart.

- O'quvchilar faqat oldindan belgilangan yo'nalishlar bo'ylab harakatlanishlari kerak.

- Nogironligi bo'lgan o'quvchilar maxsus yordamchilar bilan evakuatsiya qilinadi.

Evakuatsiya yo'nalishlari va tashkil etilishi

- O'quvchilar va o'qituvchilar oldindan belgilangan evakuatsiya marshruti bo'ylab harakatlanadi.

- Binodan chiqish eshiklarida tiqilinch va tartibsizlik oldini olish uchun maxsus xodimlar nazorat qiladi.

- Har bir sinf hovliga yoki xavfsiz hududga yetib borganidan keyin sinf rahbari bolalarni sanab chiqadi va yo'qlama qiladi.

Evakuatsiyadan keyingi harakatlar

Evakuatsiya muvaffaqiyatli amalga oshirilganidan so'ng quyidagi chora-tadbirlar amalga oshiriladi:

O'quvchilarni sanash va yo'qlama qilish

- Har bir o'qituvchi o'z sinfida nechta o'quvchi borligini sanaydi va yo'qlama qiladi.

- Yo'qolgan yoki jarohatlangan o'quvchilar haqida darhol maktab ma'muriyatiga xabar beriladi.

Jabrlanganlarga yordam ko'rsatish

- Agar evakuatsiya vaqtida kimdir jarohatlangan bo'lsa, tibbiy yordam ko'rsatish guruhiga xabar beriladi.

- Jabrlanganlar tez yordam xizmati tomonidan kasalxonaga yetkaziladi.

Xulosa

Maktablarning evakuatsiyaga tayyorgarligini oshirish uchun quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

Aniq va muntazam yangilanadigan evakuatsiya rejalari ishlab chiqilishi kerak.

Yilda kamida ikki marta majburiy evakuatsiya mashg'ulotlari o'tkazilishi lozim.

Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik maktab dasturiga kiritilishi kerak.

Favqulodda ogohlantirish tizimlari va mobil ilovalardan samarali foydalanish.

Mahalliy favqulodda xizmatlar bilan mustahkam hamkorlik o'rnatish.

Hukumat tomonidan favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik dasturlarini moliyalashtirish.

Ushbu chora-tadbirlarni qo'llash orqali maktablar favqulodda vaziyatlarda xavfsizlikni sezilarli darajada oshirishi va o'quvchilar hamda o'qituvchilarning himoyasini ta'minlashi mumkin.

Adabiyotlar.

1. Ўзбекистон Республикасининг 1999 йил 20 августдаги “Аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген хусусиятли фавқулodда вазиятлардан муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонуни.

2. Ўзбекистон Республикасининг 2008 йил 26 декабрдаги “Қутқарув хизмати ва қутқарувчи мақоми тўғрисида”ги Қонуни.

3. Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 22 сентябрдаги “Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонуни (янги таҳрири).

4. Ўзбекистон Республикасининг 2000 йил 26 майдаги “Фуқаро муҳофазаси тўғрисида”ги Қонуни.

5. Абдуллаев Н., Мўминов А., Абидова Ф. “Фавқулodда вазиятларда уларнинг олдини олиш ва ҳаракат қилиш Давлат тизими раҳбарлари ва тузилма бошлиқларининг функционал вазифалари”, ўқув-услубий қўлланма.

-Т: ФМИ. 2007 й. – 119 б.

6. Газиназарова С., Юлдошев О. “Авария қутқарув ишлари, ўқув қўлланма”. - Тошкент ирригация ва мелиорация институти: 2013 й. - 160 б.

7. Галимова Л.Г. “Фавқулудда вазиятлар хавфи туғилганда ва содир бўлганда аҳолини қўчириш”, ўқув - услубий қўлланма. – Т: ФМИ. 2011 й. – 68 б.

8. Галимова Л.Г., Уктамов Н.П. “Организация и порядок проведения эвакуации населения при угрозе и возникновении чрезвычайных ситуаций”, учебно-методическое пособие. - Т.: ИГЗ. 2018 й. –77 ст.